

СТАНОВИЩЕ

от д-р Зоя Костова Младенова, професор в Икономически университет – Варна

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор” в област на висшето образование: 3. Социални, стопански и правни науки
професионално направление: 3.8. Икономика
докторска програма: Политическа икономия

Автор: Петко Нажад Миран

Тема: Възможности за компенсиране на неравенството в разпределението на дохода чрез дейностите на Европейския социален фонд

Научен ръководител: проф. д-р Пламен Д. Чипев

1. Общо представяне на процедурата и докторанта

Научното жури по процедурата за защита е институционализирано със заповед на Ректора на ПУ „Паисий Хилендарски” Р33-3469 от 13.07.2016 г. Първото (неприсъствено) заседание на Научното жури се провежда в периода 15-18.07.2016 г. На него се взема решение за избор на Председател на журито и се определят рецензентите. Откритото заключително заседание и самата защита ще се проведат на 17.10.2016 г.

П. Миран е докторант към кат. „Икономически теории” на ФИСН на ПУ „П. Хилендарски” от м. март 2013 г. Висшето си образование е получил в Пловдивския университет. Хоноруван преподавател е към ФИСН като преподава дисциплини като „Икономически теории” и „Основни модели на политическата икономия”. Участва в различни проекти. Във връзка с обучението си в докторската програма, е преминал през различни курсове на обучение.

2. Актуалност на тематиката

Актуалността на дисертационния проблем е неоспорима. Докторантът основателно посочва, че проблемите на разпределението на дохода традиционно не са сред приоритетните научни проблеми на доминиращата теоретична парадигма – неокласиката, но независимо от това през последните години в света се наблюдава нарастващ интерес към тази проблематика. Причините са свързани с редица фактори: нарастващо неравенство в света от 80-те години на XX в. насам, последиците от последната глобална криза 2008-2009 г. и др., посочени от докторанта. Към това следва да се прибави и отчитането на резултатите от изпълнението на Целите на хилядолетието за развитие (2000-2015 г.) и приемането на Новият дневен ред на развитието за периода 2015-2030 г., приети от ООН на сесия на Общото събрание през септември 2015 г. В тези документи нарастващото неравенство бе определено като един от големите нерешени проблеми и приоритет пред развитието на света през следващия период.

Дисертационният труд изпъква със своята актуалност и значимост и в контекста на икономическото развитие и състояние на българската икономика, доколкото трансформационните процеси у нас след 1990 г. доведоха до едни от най-високите равнища на неравенство в разпределението на дохода сред страните в преход в ЦИЕ.

3. Познаване на проблема

В дисертационния труд докторант Петко Миран демонстрира всеобхватно, и в същото време задълбочено познаване на проблема. На първо място, изчерпателно е представено теорията на разпределението и неравенството: в исторически аспект и от гледна точка на различните школи и направления. На второ място, докторантът познава и прилага целият съвременен инструментариум за анализ на разпределителните процеси, в резултат на което в дисертацията са изведени тенденциите, факторите, както и последиците от неравенството в доходите. На последно място, П. Миран е много добре запознат с политиките към проблема „неравенство” като фокусът в дисертацията е върху възможностите за използване на Европейския социален фонд за намаляване на неравенството в разпределението на дохода.

4. Методика на изследването

Дисертацията съдържа теоретичен и емпиричен анализ и се основава на използването на разнообразие от научни методи за теоретично и емпирично изследване. В теоретичната част са използвани историческия и сравнителния методи, индукцията и дедукцията. Емпиричната част се основава на анализ на значителен обем статистически данни. За по-голяма пригледност една част от тях са представени в табличен и графичен вид. Не са пренебрегнати и иконометричните методи: докторантът прилага корелационен и регресионен анализ на динамични и вариационни статистически редове.

Използваната от докторант П. Миран методология отговаря на характера на дисертационната тема, както и на съвременните изисквания за научно изследване.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд и приносите

Дисертационният труд е в общ обем от 227 страници и се състои от въведение, три глави и заключение. Към основния текст са прибавени приложения (19 страници) и списък с използваната литература (20 страници). За илюстрация на изведените зависимости в текста са включени 34 таблици и 76 фигури. Впечатляващ е списъкът с използваната литература, който съдържа 229 източника – 57 на български език и 172 на английски и свидетелства за добрата литературна осведоменост на докторанта.

Дисертационният труд се отличава с ясна и логически последователна структура. Във въведението е обоснована актуалността на изследването, формулирани са обекта и предмета. Дефинирана е основната теза и целта на разработката. Изяснена е методологията и са дефинирани определени ограничения.

Глава първа е посветена на теоретичните подходи към проблемите на неравенството в разпределението на дохода. Проблемът е разгледан в исторически план и в контекста на съществуващия плурализъм в света на икономическите идеи понастоящем. Акцентът е върху класическата, неокласическата, институционалната и австрийската (Фр. фон Хайек) школи. Прецизно и задълбочено са представени възгледите на основни представители на изброените теоретични направления по въпроса за неравенството в разпределението на дохода. В заключителната част на глава първа е разгледан един от ключовите въпроси на теоретичните дискусии: за връзката между икономическо равенство и икономическа ефективност, който има пряко отношение към политиката на преразпределение на дохода.

Глава втора анализира изчерпателно неравенството в разпределението на дохода като икономически проблем. Параграф 1 проследява динамиката на доходното неравенство в развитите страни и България. Изследването убедително показва, че от началото на 80-те години на XX в. се наблюдава тенденция на увеличаване на доходната диференциация в света. В нашата страна този процес започва с прехода към пазарна икономика, но достига нива, които превръщат проблемът за доходното

неравенство в един от най-острите социални проблеми. Във втори параграф докторантът анализира факторите, водещи до очертаната по-горе тенденция на нарастване на неравенството. Изследването тук има важно значение за дисертационния труд, доколкото политиките към намаляване на неравенството ще са ефективни, ако се действа върху причините за растящото неравенство в дохода. Параграф трети фокусира върху последиците от растящото неравенство. Разкрити са ефектите от нарастване на неравенството върху икономическия растеж и ред други важни икономически и социални процеси. В заключителния 4 параграф на глава втора докторантът прави обобщение на съществуващите практики на разпределение и преразпределение в света като представя *модел* на разпределение и преразпределение на дохода.

Глава трета изследва възможностите на Европейския социален фонд за намаляване на неравенството в доходите в ЕС и в България. Параграф 1 разглежда ЕСФ през два програмни периода, а параграф 2 представя Фонда в България. Параграф 3 фокусира върху зависимостта между средствата на ЕСФ и динамиката на неравенството. Анализът показва, че очакваният положителен ефект от дейностите по линия на ЕСФ не се наблюдава повсеместно. Проведеният от докторанта корелационен и регресионен анализ между различни променливи разкрива, че финансирането от страна на ЕСФ, както и общо от Европейските структурни и инвестиционни фондове, не са в състояние да повлияят положително върху неравенството в разпределението на доходите. Средствата по ЕСФ водят до намаляване на доходното неравенство само в една изключително малка част – 3 от общо 27 държави, в ЕС. Оттук докторантът прави извода, че в икономиките на Общността съществуват и други „фактори, с много по-силно влияние от ЕСФ, които неутрализират очакваните евентуално положителни ефекти от фонда” (с. 218).

ЕСФ ще има положителен ефект върху намаляването на доходното неравенство ако се смекчи влиянието на по-значимите от него фактори. Това ще създаде една благоприятна социално-икономическа среда за използването на средствата на фонда. На създаването на такава среда и на алтернативните политики за намаляване на неравенството е посветен пар. 4 на глава трета. Докторантът завършва с важния извод, че доколкото ЕСФ не е в състояние да предотврати водещите фактори за нарастване на неравенството, то усилията му следва да се насочат към елиминиране или смекчаване на последиците (извод, който кореспондира точно със заглавието на докторската дисертация – „Възможности за *компенсиране*.....”) и на него следва да се гледа като на допълващ, а не като на основен инструмент за решаване на социалните проблеми.

В заключението на дисертацията са изведени обосновани изводи.

Обстойното запознаване с текста на дисертацията даде възможност на пишещия становището да изведе следните научно-теоретични и практико-приложни приноси:

Първо, обзорният преглед и критична оценка на основните теоретични подходи към проблемите на неравенството в разпределението на дохода. Коректно са представени възгледите на водещи представители на основните теоретични школи и са разкрити принципните различия между тях. Теоретичният анализ в глава първа поставя солидни основи на последващия анализ на разпределението и неравенството в съвременните условия.

Второ, подборът, систематизацията и анализът на факторите, оказващи определящо влияние за нарастване на неравенството в разпределението на дохода. Макар че във въведението докторантът прави уговорката, че ще разгледа само някои (с най-силно влияние) фактори, той разглежда широка група от фактори – икономически, социални и институционални. Този подбор свидетелства, че П. Миран стъпва по същество на една по-широка теоретична основа, без да се ограничава в рамките на една определена теоретична школа като се стреми да приложи комплексен подход към

неравенството. Подобаваща оценка заслужава и идеята на докторанта за процес на самонарастване на неравенството, при който даден фактор се явява едновременно причина за и следствие от неравенството.

Трето, с приносен характер са обособените пет основни икономически модели от гледна точка на разпределението и преразпределението на доходите и направения сравнителен анализ между тях като е изведен трендът на развитие на неравенството във всеки от тях.

Четвърто, установяването на ефектите от използването на средствата от ЕСФ върху доходното неравенство в ЕС и в България в глава трета, което генерира някои неочаквани, но много важни резултати (посочени по-горе).

Пето, на основата на установената зависимост на тенденциите на неравенството от средствата на ЕСФ, докторантът прави ценни изводи за политиката към намаляване на неравенството. Тези изводи касаят 1/ съотношението външни-вътрешни средства за намаляване на неравенството в доходите, и 2/ онези политики, които са необходими за да се създаде по-благоприятна среда за реализиране на програмите, финансирани по линия на ЕСФ.

Приносите са изцяло дело на докторанта. Те могат да се оценят като обогатяване и разширяване на съществуващите знания.

6. Преценка на публикациите

Във връзка с процедурата по защита на докторската дисертация, докторант П. Миран е представил пет публикации. Те са предимно доклади, представени на авторитетни научни форуми. Четири са публикувани, а един е под печат. Всички публикации са по темата и проблематиката на докторската дисертация. Приемам, че основните идеи на докторанта в дисертацията са получили чрез посочените публикации достатъчна публичност.

7. Автореферат

Авторефератът е направен според изискванията и вярно отразява съдържанието на дисертационния труд.

8. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Доколкото идентифицираните по-горе приноси в дисертацията са теоретични и практико-приложни, трудът и неговите резултати могат да се използват по различен начин. Дисертацията би била полезна за всеки, който се занимава и изучава проблемите на неравенството и разпределението – млади научни работници, докторанти и др. Той може да се използва за целите на преподаването в учебния процес. Много важна потенциална полза би се реализирала, ако някои от неговите крайни изводи станат достояние на органите на икономическата политика в България, особено носещите отговорност за социалната политика.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Докторската дисертация на П. Миран представлява цялостно и задълбочено изследване на възможностите за компенсиране на неравенството в разпределението на дохода чрез дейностите на ЕСФ. Тя съчетава теоретичен и емпиричен анализ и стъпва върху солидна информационна база. В дисертацията се съдържат неоспорими теоретични и практико-приложни приноси, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на изискванията на ЗРАСРБ. Авторовото присъствие е добре открито, особено при изводите, касаещи политиките за намаляване и смекчаване на

неравенството. Идеите на докторанта са получили достатъчно разпространение в публичното пространство чрез публикациите на П. Миран върху дисертацията. Доказана е основната изследователска теза, че неравенството е сериозен социално-икономически проблем, който изисква комплексен анализ за справяне с него.

Всичко гореказано ми дава основание да дам категорично положителна оценка на дисертационния труд и предлагам на почитаемото Научно жури да присъди ОНС „доктор” на Петко Нажад Миран в област на висшето образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, научна специалност „Политическа икономика”.

11.09.2016 г.

Изготвил становището:

(проф. д-р Зоя Младенова)